

Голові спеціалізованої вченої
ради Державного закладу вищої освіти
«Університет менеджменту освіти»
Національної академії педагогічних наук
України, доктору наук з державного
управління,

професору Олійник Наталії Іванівні

ВІДГУК

офіційного опонента, доктора наук з державного управління, професора

ЧИКАРЕНКО ІРИНИ АРКАДІЇВНИ

на дисертацію Крилова Максима Сергійовича

«Інструменти публічного регулювання сфери водовідведення в Україні»,
подану до захисту в спеціалізовану вчену раду Державного закладу вищої
освіти «Університет менеджменту освіти» Національної академії
педагогічних наук України на здобуття наукового ступеня доктора філософії
(PHD) за спеціальністю 281 «Публічне управління та адміністрування»

1. Актуальність теми дисертації, зв'язок із науковими програмами, темами

У дисертаційному дослідженні Крилова Максима Сергійовича порушено актуальну для сучасної України проблему удосконалення засад публічного регулювання сфери водовідведення в умовах динамічних трансформацій зовнішніх факторів та безпекових викликів. У дисертації абсолютно слушно констатується неефективність традиційних підходів у цій сфері, зокрема адміністративного контролю та застарілої витратної моделі тарифоутворення («Витрати +»), які поглиблюють «інституційний розрив» між нормативною базою та реальними потребами українських територіальних громад.

На особливу увагу заслуговує наукова сміливість здобувача ступеня доктора філософії щодо необхідності концептуального переходу від лінійних стратегій «сталого розвитку» до гнучких моделей «стратегічної адаптивності» в умовах повномасштабної збройної агресії та невизначеності. Сфера водовідведення вперше розглядається не просто як підгалузь житлово-комунального господарства, а як високоризиковий, енергоємний сектор, що

безпосередньо впливає на національну та екологічну безпеку держави, базові умови життєзабезпечення населення. Це робить дисертаційне дослідження надзвичайно актуальним і вагомим для розвитку вітчизняної науки публічного управління.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами.

Дисертація має належне теоретичне підґрунтя та виконана в рамках науково-дослідної роботи «Трансформація публічного управління розвитком соціального, економічного, політичного та людського потенціалів суспільства і держави» (РК 0120U105398) кафедри публічного управління і проектного менеджменту Навчально-наукового інституту менеджменту та психології. Особистий внесок автора у розробку пропозицій щодо підвищення ефективності державного регулювання сфери водовідведення повністю узгоджується з метою та завданнями зазначеної науково-дослідної роботи, що підтверджує системність наукового пошуку здобувача. Тому значущість теми, що розглядається у дисертації Криловим М.С., не викликає сумнівів і спрямовується на обґрунтування теоретико-методологічних засад та розробку практичних рекомендацій щодо публічного регулювання сфери водовідведення в Україні. Окрім цього, в науковій літературі ще бракує комплексних досліджень інструментів публічного регулювання сфери водовідведення в Україні.

Результати дисертаційної роботи Крилова М.С. було використано і використовуються в практичній та науково технічній діяльності Міністерства розвитку громад та територій України при розробці проєктів нормативно-правових актів у сфері водовідведення, Департаменту житлово-комунальної інфраструктури Виконавчого органу Київської міської ради (Київської міської державної адміністрації) при розробці проєктів нормативно-правових актів у сфері водовідведення (де працює здобувач); Чернігівського інституту інформації, бізнесу і права ЗВО «Міжнародний науково-технічний університет імені академіка Юрія Бугая» при формуванні конспектів лекцій з публічного регулювання

кафедрою менеджменту та публічного адміністрування; Інституту професійних трансформацій при формуванні навчальних курсів підвищення кваліфікацій з публічного регулювання.

2. Ступінь обґрунтованості наукових положень, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертації, та їх достовірність

Високий ступінь обґрунтованості й достовірності результатів дослідження Крилова М.С. підтверджується методологічною й теоретичною обґрунтованістю вихідних позицій дослідження, комплексним аналізом теоретичного матеріалу, широтою й різноманітністю теоретичної бази.

У дисертаційному дослідженні автор поставив собі за мету здійснити теоретико-методологічне обґрунтування підходів та розробити практичні пропозиції органам публічної влади щодо вдосконалення інструментарію публічного регулювання сфери водовідведення в Україні з урахуванням умов воєнного стану. Досягнення поставленої мети базується на глибокому аналізі процесів, що відбуваються у сфері водовідведення України та зарубіжних країн, з'ясуванні причин впливу органів публічної влади на функціонування сфери водовідведення і обґрунтуванні актуальних інструментів публічного регулювання досліджуваної сфери тощо.

Одержанню достовірних і обґрунтованих результатів сприяло застосування відповідного наукового інструментарію, який складається із вдало підібраних автором методів наукового пізнання: історичного та логічного, абстрактно-логічного, економіко-статистичного, структурно-функціонального, наукового експерименту, порівняльного аналізу та ін. Вибір методів дослідження обумовлений поставленою метою й відповідає завданням, які вирішуються в дисертаційному дослідженні, що дозволило його автору здійснити всебічний аналіз предмету дослідження.

Дисертація базується на багатій джерельній базі. Автором здійснений ґрунтовний аналіз 420 джерел, у тому числі 185 зарубіжних, в яких досліджувана проблема характеризується з міждисциплінарних позицій, що створює передумови для системного висвітлення теми.

Підвищенню ступеня обґрунтованості отриманих результатів сприяло використання у процесі дослідження численних нормативно-правових актів України, різноманітних статистичних і аналітичних даних. Це дало можливість автору досить глибоко проаналізувати досвід публічного регулювання та управління у сфері водовідведення в зарубіжних країнах та в Україні й на цій основі визначити основні тенденції застосування інструментів публічного регулювання досліджуваної сфери.

Структура дисертаційної роботи відзначається логічною продуманістю, збалансованістю складових частин і підпорядкованістю реалізації основних завдань дослідження. Дисертація складається з анотації (українською та англійською мовами), вступу, трьох розділів, висновків, додатків та списку використаної літератури.

У першому розділі дисертації розглядається сутність та принципи публічного регулювання сфери водовідведення; описано еволюцію розвитку публічного регулювання сфери водовідведення в світі та Україні; систематизовано інструменти публічного регулювання сфери водовідведення в Україні. Важливими висновками цього розділу є обґрунтування необхідності переходу сфери водовідведення від застарілої витратної моделі до статусу високотехнологічного сектору економіки та об'єкта критичної інфраструктури з особливим правовим режимом управління. Головними інструментами цього переходу визначено збалансоване впровадження дев'яти груп публічно-управлінських механізмів, усунення «інституційного розриву» та орієнтацію на принципи циркулярної економіки ЄС.

У другому розділі дисертантом описано економічні та екологічні інструменти публічного регулювання сфери централізованого водовідведення в Україні; проаналізовано інструменти публічного регулювання сфери нецентралізованого водовідведення в Україні; наведено зарубіжний досвід публічного регулювання сфери водовідведення.

У третьому розділі здобувач пропонує нову парадигму та визначає стратегічні пріоритети підвищення ефективності публічного регулювання

сфери водовідведення в Україні в контексті повоєнного відновлення та євроінтеграції; пропонує заходи з вдосконалення інструментарію публічного регулювання сфери водовідведення в Україні. Наукову значущість представляють три авторські моделі організаційно-економічних механізмів адаптивного публічного регулювання (базову, мобільну та інноваційно-інвестиційну), диференційованих залежно від безпекового та соціально-економічного контексту територіальних громад. На основі проведеного аналізу дисертантом запропоновано конкретні управлінські рішення, обґрунтованість яких підтверджується змістом дослідження.

3. Наукова новизна результатів дослідження

Наукова новизна дисертаційної роботи Крилова М.С. полягає у розробці методологічних та прикладних засад формування та реалізації публічної політики щодо ефективного регулювання сфери водовідведення в Україні. У цьому сенсі поставлена автором мета, безперечно, актуальна, а її реалізація розширює дослідницьке поле галузі знань публічного управління і адміністрування.

Здобувачем уперше розроблено модель організаційно-економічного механізму публічного регулювання сфери водовідведення в умовах воєнного стану, який призначений для стійкої адаптивності задля безперервності надання послуг та складається із взаємопов'язаних: антикризових планів водовідведення; мобілізаційно орієнтованої правової бази та ресурсозабезпечення; системи оперативного моніторингу пошкоджень та оцінки потреб; гнучких комплексів організаційних та економічних інструментів, які забезпечують прискорені узгоджені дії для забезпечення водовідведення в умовах воєнного стану; очікувані результати (с. 201); розроблено типологію апробованих моделей публічного регулювання сфери водовідведення (економічна, басейнова, технологічна, сервісна, інтегрована) з виокремленням держав-лідерів їх застосування, регуляторів, основного цільового призначення, інструментів регулювання, джерел інвестицій, а також можливих напрямів застосування в Україні (с. 143). Зазначене є, особливо,

цінним у контексті спеціальності 281 Публічне управління та адміністрування, за якою підготовлена робота.

Дисертантом удосконалено періодизацію становлення та розвитку публічного регулювання сфери водовідведення у світі (с.53) і в Україні, яку уперше здійснено відповідно до державних пріоритетів публічного регулювання водовідведення (с.60, 63); підхід стимулюючого тарифоутворення (с.176).

Здобутком автора є розширення понятійно-термінологічного апарату галузі знань «Публічне управління та адміністрування», зокрема: «публічне регулювання сфери водовідведення» (це поняття, на відміну від існуючих підходів, трактує цей процес не лише як суто галузевий чи організаційно-економічний механізм управління житлово-комунальним господарством, а як системну взаємодію суб'єктів публічної влади та громадянського суспільства, що базується на паритеті економічної доступності послуг, соціальної справедливості та екологічної безпеки), «сфера водовідведення» (це поняття, на відміну від чинних законодавчих та нормативно-правових трактувань, де увага акцентується виключно на технологічному циклі (збирання, транспортування, очищення), визначає сферу водовідведення як самостійний об'єкт публічного регулювання з широким спектром міжгалузевих зв'язків, що потребує інтегрованих управлінських інструментів для збалансування інтересів держави, бізнесу та населення); «система децентралізованого водовідведення» (це поняття, на відміну від законодавчо визначеного поняття, дозволяє охопити всі види діяльності децентралізованого водовідведення, що підлягають регулюванню) (с. 31-34, 43-44).

Заслуговує на увагу описана автором систематизація інструментів публічного регулювання сфери водовідведення, що на відміну від теоретично обґрунтованих інструментів, здійснена відповідно до чинних вітчизняних правових засад в межах відповідних публічно-управлінських механізмів (с. 71-86).

За результатами проведеного дослідження у дисертації розроблено низку науково-практичних рекомендацій органам публічної влади, упровадження яких дозволить суттєво покращити функціонування сфери водовідведення, створити умови для її стійкого розвитку, вирішення різних проблем досліджуваної сфери. Таким чином, аналіз змісту й основних наукових положень дисертації підтверджує достовірність та новизну наукових результатів, висновків і рекомендацій автора.

4. Значущість результатів дослідження для науки й практики та можливі шляхи їх використання.

Значення одержаних результатів для теорії публічного управління та адміністрування визначається тим, що основні теоретичні положення і висновки дослідження доведені до рівня науково обґрунтованих конкретних пропозицій, які можуть використовуватися при вдосконаленні сфери водовідведення в Україні в умовах реалізації низки суспільно-економічних реформ.

Практичне значення одержаних результатів полягає в тому, полягає в тому, що теоретико-методологічні положення, висновки та рекомендації, які сформульовано в дисертаційній роботі, можуть бути використані: Верховною Радою України шляхом створення правового підґрунтя для інституційної та економічної трансформації публічного регулювання сфери водовідведення через: запровадження обов'язкової корпоратизації комунальних підприємств (комунальна власність) у господарські товариства протягом трьох років для переходу на міжнародні стандарти управління; легалізацію міжмуніципальної консолідації активів без втрати права власності громад для підвищення інвестиційної спроможності; закріплення переходу на RAB-регулювання та TOTEX-підхід із встановленням багаторічних регуляторних періодів (3–5 років) та з контролем за результатами KPI; стимулювання інновацій через впровадження інструменту «регуляторних платформ для інновацій», що дозволяє оперативно впроваджувати експериментальні проєкти швидкого відновлення в умовах воєнного стану, знімаючи колізії із

застарілими ДБН; Кабінетом Міністрів України шляхом затвердження Порядку ведення Національного реєстру септиків та ЛОС (нецентралізованих систем); встановлення технічних умов і акредитація сервісних компаній (асенізаторів) на ринку нецентралізованого водовідведення; затвердження порядку технічного аудиту індивідуальних систем нецентралізованого водовідведення; затвердження стратегії досягнення енергонеутральності сфери водовідведення до 2045 року, де передбачити надання підприємствам водовідведення статусу активних споживачів із правом продажу надлишків біогазової та сонячної енергії; створення єдиної платформи онлайн-моніторингу скидів і затвердження положення про неї; у навчальному процесі при підготовці підручників, навчальних посібників; складанні конспектів лекцій та написанні методичних матеріалів із публічного регулювання сфери водовідведення.

5. Повнота викладу результатів дослідження в опублікованих працях

Основні положення та висновки дисертації відображено у 19 публікаціях, з них: 11 статей у наукових фахових виданнях МОН України (за спеціальністю 281 – «Публічне управління та адміністрування») та 8 тез доповідей у збірниках матеріалів конференцій, форумів, семінарів.

6. Оцінка змісту й оформлення дисертації

Дисертація написана грамотно й оформлена згідно з вимогами МОН України. Стиль викладу основного змісту дисертації, наукових положень, висновків і рекомендацій доступний для їх сприйняття.

7. Зауваження щодо змісту дисертації

Поряд із вказаними позитивними сторонами рецензована дисертаційна робота містить ряд моментів, які потребують уточнення, викликають дискусію, а саме:

1. У Розділі 3, описуючи авторську п'ятивекторну модель організаційно-економічного механізму публічного регулювання, здобувач не повною мірою розмежовує управлінські інструменти, які перебувають у прямій компетенції органів місцевого самоврядування (наприклад,

затвердження схем водовідведення, управління комунальними підприємствами), та інструменти, що застосовуються виключно на загальнодержавному рівні (ліцензування, встановлення нормативів екологічного податку). Слід було чіткіше окреслити інституційні межі автономії територіальних громад у впровадженні запропонованих змін.

2. Дисертант пропонує підхід, що передбачає «застосування децентралізації технологій локальних очисних споруд при централізації моніторингу». Проте в дисертаційній роботі не розкрито в належній мірі публічно-управлінський алгоритм: яким саме чином та якими кадровими, технічними та іншими ресурсами органи місцевого самоврядування невеликих територіальних громад зможуть здійснювати такий жорсткий нагляд за автономними операторами та приватними асенізаторами без залучення Державної екологічної інспекції.

3. У практичних пропозиціях на с. 215 автор обґрунтовує доцільність «міжмуніципальної консолідації активів без втрати права власності громад». З позицій публічного управління такий механізм є надзвичайно прогресивним (за прикладом Польщі), однак у роботі недостатньо проаналізовано публічно-управлінські ризики та конфлікти інтересів, що можуть виникнути між різними територіальними громадами під час управління спільними об'єктами критичної інфраструктури в умовах воєнного чи поствоєнного стану.

4. Дисертація значно б виграла, якби було б окремо узагальнено типологію інструментарію публічного регулювання у сфері водовідведення на різних рівнях публічного регулювання.

Разом з тим вказані зауваження та пропозиції не знижують загального позитивного враження від дисертаційної роботи Крилова М.С. і можуть бути враховані у подальшій науковій діяльності дисертанта.

8. Загальний висновок

Дисертаційна робота Крилова Максима Сергійовича «Інструменти публічного регулювання сфери водовідведення в Україні» є завершеним

науковим дослідженням, виконаним автором самостійно на актуальну тему. У дисертаційній роботі отримані нові науково обґрунтовані результати, що в сукупності вирішують важливе наукове завдання, зокрема пояснюють тенденції розвитку сфери публічного регулювання сфери водовідведення в Україні та створюють теоретико-методологічне підґрунтя для формування і реалізації більш ефективної державної політики в цій сфері.

Ураховуючи актуальність, новизну, важливість одержаних автором наукових результатів, їх обґрунтованість і достовірність, а також значну практичну цінність сформульованих положень та висновків, можна стверджувати, що дисертаційна робота Крилова М.С. «Інструменти публічного регулювання сфери водовідведення в Україні» відповідає спеціальності 281 «Публічне управління та адміністрування» та вимогам Порядку підготовки здобувачів вищої освіти ступеня доктора філософії та доктора наук у закладах вищої освіти (наукових установах), затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 23 березня 2016 р. № 261, пп. 6, 7, 8 Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 12 січня 2022 р. № 44, а її автор – Крилов Максим Сергійович заслуговує на присудження наукового ступеня доктора філософії за спеціальністю 281 «Публічне управління та адміністрування».

Опонент:

Завідувачка кафедри державного управління і місцевого самоврядування
Національного технічного університету
«Дніпровська політехніка», докторка
наук з державного управління,
професорка

І.А. ЧИКАРЕНКО

Підпис Чикаренко І.А. засвідчую:

Засвідчую:
вчений секретар
Вченої ради

Чикаренко І.А.
Вчений секретар